

Naše Prvouka je jen pro některé učitele

Zdroj:	Lidové noviny
Datum vydání:	8.11.2011
Podtitulek:	ROZHOVOR Česká učebnice pro druháky získala mezinárodní ocenění. To ale neznamená, že se o ni školy perou, říkají její autoři
Odkaz:	http://www.lidovky.cz/
Ročník:	24
Číslo:	261
Strana:	18
Autor:	RADKA KVAČKOVÁ
Rubrika:	AKADEMIE
Mutace:	Brno;Čechy;Morava
Pořadí:	1
Oblast:	Celostátní deníky

Učebnice prvouky pro druhou třídu z nakladatelství Fraus získala na nedávném Mezinárodním knižním veletrhu ve Frankfurtu ocenění Nejlepší evropská učebnice roku. Podle jedné z jejích autorek Jany Staré a redaktora projektu Dominika Dvořáka ji však nepřijímají všichni učitelé stejně nadšeně.

LN Jak se zrodí nápad napsat učebnici?

Dvořák: Velmi často nevznikne u autora, ale u redaktora. Nakladatelství Fraus se dlouhodobě snaží přicházet s učebnicemi na vysoké, evropské úrovni. Přitom samozřejmě hledá nejlepšího autora, který je schopný takovou učebnici vytvořit. V případě Prvouky se potkal nakladatel s odborníky, kteří zvládli jeho vizi naplnit.

Je ale potřeba taky říct, že dneska už většinou nejde o jednu učebnici, ale o celý projekt. Ministerstvo školství vyžaduje, aby se připravil vždy ucelený soubor pro daný stupeň. Takže my nedělali jen prvouku, ale i vlastivědu, přírodovědu, zkrátka to, co patří do oblasti "člověk a jeho svět".

LN Neodradilo vás, že učebnic pro prvouku už je na trhu na tučet?

Dvořák: Vždycky je ještě příležitost. Samozřejmě že mimořádná byla v roce 2007, kdy nastupovaly rámcové vzdělávací programy. V tu chvíli byly školy více otevřené hledání nových možností. A my jsme si byli vědomi, že stávající učebnice mají po obsahové i metodické stránce nedostatky. Jiná věc je, zda si to uvědomují učitelé. Naším úkolem je přesvědčit je, že dovedeme nabídnout něco nového po stránce jak formální, tak obsahové.

Stará: Naše učebnice je pro určité typy učitelů. Tušíme, že některé se nám nepodaří přesvědčit.

LN Proč?

Stará: Problém prvouk je, že nejde o základní předmět – a prvouka ve škole někdy slouží k tomu, aby si děti odpočinuly. Třeba si jen tak povídají o světě. My jsme chtěli, aby prvouka žáky trochu připravila na předměty, které na ni budou navazovat později, tedy na fyziku, chemii, přírodopis, dějepis, zeměpis. Děti totiž často přijdou na druhý stupeň a najednou místo povídání o tom, že na jaře k nám přilétají ptáci a na podzim trháme jablíčka, přijde potřeba věci strukturovat a jít víc do hloubky. Fyzika a chemie jsou pak šok. Když chodíme s posluchači pedagogické fakulty na praxi, vidíme, jak se dokola omílá jaro, léto, podzim, zima, zemědělský rok.

LN Zatímco vaše učebnice nabízí 28. říjen nebo oběhovou soustavu...

Stará: Někteří učitelé, když otevřou naši knížku a vidí tam právě tu oběhovou soustavu nebo 28. říjen, říkají: To je složité. Přitom si nevšimnou, že nám nejde o historická data, ale o to, aby se s dětmi mluvilo o věcech, s nimiž se nějakým způsobem stejně setkávají.

O rodině, která nemusí být vždycky úplná a ideální, o těle, ale třeba i o tom, co a proč slaví lidé různých kultur.

Dvořák: Přitom my máme v učebnici podstatně méně jmen a faktů, než na kolik jsou učitelé nyní zvyklí. U nás panuje přesvědčení, že děti budou znát buď data a fakta, nebo si osvojí dovednosti. Ale mezi tím existuje ještě třetí možnost a to jsou pojmy. Nám jde o to, aby se děti naučily myslet v obecnějších kategoriích.

LN Můžete uvést příklad?

Stará: Třeba že minulost je v něčem úplně jiná a zároveň v něčem úplně stejná. Že některé věci trvají a jiné se mění.

Dvořák: Nám nejde o to, aby děti uměly už na prvním stupni základní školy vyjmenovat české krále nebo aby věděly, kdy přesně vyhořelo Národní divadlo, ale aby uměly trochu zobecňovat. Třeba aby si uvědomily, že zásadní zlom lidských dějin přišel, když se lovci usadili a začali žít jako zemědělci. Nebo že život ve stojaté vodě je jiný než ve vodě tekoucí. Podobných témat by nemělo být mnoho, ale měl by na ně být čas.

LN Vy ta témata nabízíte?

Stará: Učebnicí Prvouka jsme chtěli při výběru toho podstatného pedagogům pomoci. Děláme pro ně také semináře, abychom ukázali, jak lze udělat zajímavé pokusy s věcmi, které jsou běžně k dispozici.

LN Není ale pro menší děti přirozenější jen vidět, slyšet, napodobovat a třeba se i učit nazpaměť než logicky přemýšlet a vyvozovat?

Dvořák: Faktem je, že abstraktní myšlení nastupuje, pokud vůbec, až na druhém stupni. Jde ale i o to, aby se děti ve škole nenudily. Asrovnávání je vždycky zajímavější než vyjmenovávání. Jeden náš kolega z pedagogické fakulty zkoumal, co se děti učí. Když se jich ptal na prvouku, žáci říkali, že pracují s pastelkami. Prvouka je totiž často o vybarvování. Děti zaměstná, ale ve skutečnosti jim moc nedá.

LN Čím se vlastně vaše učebnice Prvouka porotě ve Frankfurtu tolik líbila?

Dvořák: Ocenili originální koncepci, která spočívá v tom, že elektronická verze přesně sleduje dvoustránky učebnice. Učitel tak může to, co děti vidí v učebnici, promítnout a třeba i "oživit", například pustí zvuky z přírody.

LN Nahlížíte do zahraničních učebnic? Jaké jsou?

Dvořák: Především je třeba říct, že v zahraničí učebnice jsou (důraz dává na slovo "jsou"). V Česku jsme teď došli do extrému a začalo se říkat, že učebnice vlastně nejsou ani moc potřeba, protože učitel si všechno vymýšlí sám.

LN Omezují učebnice učitele?

Dvořák: Jde o hledání rovnováhy. Abychom učitele neomezovali, ale abychom mu zároveň poskytli kvalitní podporu pro jeho práci. Jedna z věcí, které mezinárodní porota ocenila, byla doprovodná podrobná příručka s množstvím informací, které poskytují učitelům zázemí. Aby nemusel všechno shánět.

LN Může kvalitní učebnice s dobrou metodickou příručkou udělat z nevalného učitele pedagoga na úrovni?

Stará: Možná by se to tak skoro dalo říct. Já jsem toho neviděla v cizině moc, ale to, co jsem viděla, bylo vždycky založené na metodických příručkách. Třeba v Anglii jsme sledovali hodinu, která nám přišla výborná, ale doprovod nám řekl, že učitel je na vyhození, protože už dvakrát neudělal příslušný atest, a pokud ho neudělá třikrát, končí. My se divili, jelikož hodina byla skvělá, ale bylo nám řečeno, že se učitel jenom držel příručky. Vytýkali mu, že nedokázal dávat rozdílné úkoly a rozdílnou podporu různým dětem. Tak jsme si z toho udělali závěr, že mají tak dobré materiály, že i špatný učitel, když se jich drží, zkaží jenom něco.

LN Lze podle stejné učebnice učit děti s různými předpoklady?

Dvořák: Dobré učebnice s tím počítají. Podívejte se třeba na tradiční úkol založený na hledání rozdílů v obrázcích. V nižší obtížnosti může učebnice předkládat dva obrázky ve stejné perspektivě, v náročnější mohou být obrázky z různých perspektiv.

LN Jakou roli hrají při oceňování učebnic ilustrace, přesněji výtvarná kvalita?

Dvořák: Jak u čeho. Pro Prvouku jsme si nevybrali jednoho výtvarníka. Jednotlivá témata ilustrovali specialisté na různé druhy ilustrací.

LN Je vydání učebnice finančně hodně náročné? A jak dlouho se investice vrací?

Dvořák: Kolik knížka stála, asi nemohu říkat, to je součást obchodního tajemství. Ale vrací se to mnoho let.

LN Dělají to nakladatelé podobně jako výrobci léků? Jezdí po školách a nabízejí různé výhody, nebo dokonce úplatky?

Dvořák: Nevím, jak to dělají jiní, ale **nakladatelství Fraus** dávalo školám, které si koupily jeho sadu **elektronických učebnic, interaktivní tabuli**. Na tom ovšem není nic špatného. Takovou možnost mají v tržním hospodářství všichni. Jde o to, aby byl volný trh zachován. Žádný nakladatel nemůže mít na to, aby uplatil všechny potenciální klienty, ale uplatit jednoho úředníka, který rozhodne, že školy musí odebírat určitou učebnici, by bylo poměrně snadné. Korupci nahrává centrální rozhodování. Čím víc je systém centralizovaný, tím snadněji se v něm uplácí.

(RADKA KVAČKOVÁ)

Profily

JANA STARÁ (* 1967)

Jedna ze dvou autorek Prvouky. Už dříve spolupracovala na sérii učebnic Základy demokracie pro 1. stupeň základní školy. Vystudovala Pedagogickou fakultu UK, učitelství pro první stupeň základní školy. Doktorské studium pedagogiky absolvovala tamtéž. Na Karlově univerzitě působí dosud.

DOMINIK DVOŘÁK (* 1964)

Redaktor projektu. Vystudoval jadernou fyziku a pedagogiku, pracoval jako výzkumný pracovník a nakladatelský redaktor. Je spoluautorem několika knih o vzdělávání a učebnic pro základní školy.